

Omkring ...

Fremtidens sprogfag. Vinduer mod en større verden. Fremmedsprog i Danmark - hvorfor og hvordan?

Rapport fra arbejdsgruppen om kernefaglighed i fremmedsprogene. ved/ Peter Harder & Per Øhrgaard (formænd), Lars Damkjær, Birte Hasner, Grete Trudsø Johansen, Anne Knudsen & Chresten Kruchow. Kbh.; Undervisningsministeriet, 2003. 83 sider. (Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 5, 2003)

Internetadresse: pub.uvm.dk/2003/sprogfag

Rapporten om 'Fremtidens Sprogfag', som på de følgende sider bliver anmeldt i tre indlæg, er udarbejdet af en arbejdsgruppe nedsat af Uddannelsesstyrelsen med Per Øhrgaard og Peter Harder, begge Københavns Universitet, som formænd. Under arbejdsgruppen har der været en række undergrupper for de enkelte sprogfag, og desuden har en baggrundsgruppe været indkaldt til fælles møder med arbejdsgruppen og undergrupperne.

Arbejdsgruppens opgave har været at fremlægge „anbefalinger for udvikling af undervisning og indhold - kernefaglighed og kompetence - i de moderne sprogfag“ (med inddragelse af latin).

Rapporten giver følgende anbefalinger:

1. Et normalt skoleforløb skal føre til god beherskelse af *mindst* to fremmedsprog samt til kendskab til andre fremmedsprog.
2. Der skal tilvejebringes en tydeligere progression inden for sprogtilegnelse og undervisningsindhold.
3. Der skal skabes mulighed for, at elever kan selvevaluere, herunder teste deres standpunkt. Desuden bør lærere have mulighed for at inddrage diagnostiske prøver som et led i den interne løbende evaluering.
4. Der skal etableres klare og formaliserede afleveringsforretninger, som sikrer information mellem de forskellige trin i uddannelsen.
5. Resultatet af et uddannelsesforløb skal vise sig i de opnåede kompetencer: a) sprogfag som vindue mod verden (global orienteringsevne), b) kommunikation med relevante målgrupper, c) æstetisk forståelse og respons, d) interkulturel transmission.
6. Integreret i arbejdslivet skal der etableres en systematisk fagdidaktisk uddannelse og efteruddannelse for sproglærere på alle niveauer.
7. Den kompetenceorienterede faglighed skal forstås som dannelsesbaseret. Kompetence er dannelse i aktion.

RED.

Omkring ...

Fremtidens sprogfag. Vinduer mod en større verden. Fremmedsprog i Danmark - hvorfor og hvordan?

... ved Johannes Wagner

Jeg vil påpege ét 'fundamentalt' problem i den i mange henseender udmærkede rapport om kernefaglighed i fremtidens sprogfag. Fundamentalt, fordi det omhandler rapportens centrale forudsætninger og har at gøre med engelskfagets forhold til de andre 'små' sprogfag.

Engelskfaget står centralt i rapporten. Det er med rette, når diskussionen 'ude i samfundet' begynder at tage spørgsmålet op, om engelsk stadig hører til som sprogfag. Ikke helt urealistisk kunne man argumentere ud fra et scenario, hvor engelsk afskaffes i gymnasiet og erstattes af tværfaglige projekter med engelsk som arbejdssprog; ligesom ude i virkeligheden i dele af erhvervslivet - eller i forskningen skal jeg hilse og sige. I dette scenario vil underviserne være faglærerne og ikke engelsklæreren. Det ville være enden på engelskstudiet ved universiteterne, som vi kender det nu, da der ikke ville være store muligheder for engelsklærere i gymnasiet.

Engelsk skal i dag forsvare sin status, men ud fra en vinderposition. Jeg læser derfor rapporten ikke mindst som et forsøg på at fastholde engelsk i kredsen af sprogfag - for at få engelsk til at overleve som mere end et færdighedsfag. Om det er klogt for de andre sprogfag at lægge sig i samme kurv som engelskfaget, er så et andet spørgsmål. Men hvem er disse 'andre sprog' overhovedet? Det kedelige ved rapporten er, at der her tænkes meget konservativt. Sprogene er stadig tysk, fransk, spansk, italiensk, russisk og latin. En lille bemærkning om arabisk og indvandrersprogene hjælper ikke meget.

Hvilke konsekvenser vil det have for andre sprogs kernefaglighed, når eller hvis engelsk som sprogfag forsvinder? De små sprog vil kun meget selektivt kunne opfylde rapportens kernekompetencer: Et vindue mod verden, kommunikation med elevrelevante målgrupper, mulighed for æstetisk fordybelse og interkulturel transmission. Men hvad kan de i stedet for som små specialiserede sprog?

Jeg kunne have ønsket mig, at forfatterne mere dristigt gik planken ud, selv om det vil gå ud over deres eget fagområde. I behandlingen af de små sprog tangerer rapporten det verdensfjerne. Franskfaget og russisk er døde, og det vil ikke hjælpe meget at indføre russisk i folkeskolen. Tysk og spansk skranter, og at kræve fællesskab med engelsk i kernefaglighed er at føje spot til skade.

Hvis vi snakker 'international kommunikation' og 'vindue mod verden', så står der engelsk over det hele. Hvis de andre sprogfag overhovedet *har* en fremtid som andet end rene færdighedskurser på begynderniveau, så skal der tænkes anderledes offensivt. Deres kernekompetence vil dog kunne udfolde sig i retning af noget, som rapporten overvejer - noget med informationssøgning og tekstlæsning. Talefærdighedsundervisning kan være spildte ressourcer for de små fag et langt stykke hen ad vejen. Hvad med at vende hele bøtten og starte med læsefærdighed i f.eks. tysk? (som dansktalende kan opnå ret hurtigt). Og så sætte talefærdighedsundervisning frem som en rosin i undervisningens pølseende?

Hvis verden fortsætter at være som hidtil, så har rapporten ramt plet. Hvis verden ændrer sig radikalt - og meget tyder på, at den allerede har gjort det - så er der problemer i rapportens fundament, og den har spildt endnu en chance for at bringe andre sprog end engelsk ind i et fremtidsperspektiv.

Man kunne have forestillet sig en rapport som arbejdede med et fåtal tænkelige scenarier for undervisningssektoren i Danmark. Scenarier bygget op ud fra et miks af globalisering, nationale uddannelsesinteresser og undervisningssektorens forhåndenværende søm. Man kunne endda have prioriteret behovsudvikling og globalisering mere end de ressourcer, som undervisningssystemet råder over og gerne vil bruge i fremtiden. Rapporten tager kun ét scenario op til overvejelse, og det ligner en konservativ fremskrivning af det eksisterende.

Johannes Wagner

Syddansk Universitet

jwa@language.sdu.dk

Omkring ...

Fremtidens sprogfag. Vinduer mod en større verden. Fremmedsprog i Danmark - hvorfor og hvordan?

... ved Margit Nordskov Nielsen

Det er ganske vist! Som engelsklærer i gymnasiet har jeg også mærket et par sten i sommerskoen, så da jeg blev kontaktet af Sprogforum første uge af ferien, slog jeg til. Ikke mindst fordi jeg netop i den uge censurerede kommende engelsklærere i folkeskolen på Zahles Seminarium.

Et sådant censorat indebærer mange udfordringer og erfaringer, som er uvurderlige i min fagdidaktiske hverdag i gymnasiet, men hvordan anskuer en gymnasielærer rapportens anbefalinger? Uafhængigt af arbejdsgruppen bag rapporten om kernefaglighed i fremmedsprogene erkendte jeg også nødvendigheden af „... viden og bevidsthed om de forskellige fremmedsprogsdidaktiske metoder, som anvendes på de forskellige uddannelsestrin ...“ (s. 39)

Rapportens undertitel: ‘- hvorfor og hvordan’, er som temahæftet i øvrigt forbilledligt pædagogisk fremstillet. Vi får at vide, at „Danmark halter bag de lande, vi plejer at sammenligne os med, når det gælder at sikre bredden i uddannelsessystemet (...), og der er grund til at tro, at det danske system gennemfører en tavs social frasortering af elever, som under andre omstændigheder kunne være kommet med på vognen ...“ (s. 24). Det lyder fælt i ørerne på danske pædagoger, der i årevis har brystet sig af dette lands egalitære pædagogiske bestræbelser. Diagnosen er klar: „de krævende former for faglighed, de der så at sige kræver størst frustrationstolerance, har fået det vanskeligt i uddannelsessystemet.“ (s. 15) I forlængelse heraf anfører rapportgruppen, at selvom den engagerede sprogudfoldelse flourerer og fungerer bedre end tidligere, så er det på bekostning af „hård faglighed“ (rapportens ordlyd).

På min skole lamenterer sproglærerne over elevernes manglende vilje til RIS (Røv I Sæde), så der er noget om snakken. Det er vist.

Det er rapportens fortjeneste, at den anskuer sprogfagene i en progression gennem hele skoleforløbet, og at den indskærper, at sprogfagene skal indtænkes i de enkelte skolers fælles pædagogiske profil og målstyring. Det får naturligvis konsekvenser for rapportens anbefalinger, som jeg vil kommentere i det følgende.

Når sprog (læs engelsk, s. 64) skal indgå i fagpakker og projektorienteret undervisning, er det indlysende, at sprogfagene må præcisere en hensigtsmæssig fagdidaktik, fordi grundlæggende sproglige færdigheder ikke kan forventes som sidegevinst. Rapporten

har ét (1) forslag til, hvordan fagligheden sikres i tværfaglige sammenhænge, og det er i øvrigt kendetegnende for rapporten, at der opfordres til udvikling af nye typer af lærebøger, metodefinitioner og målformuleringer. Det ny pædagogikum formidler et tydeligere fokus på fagdidaktik, og det kan vi, der er gamle i gårde, så glæde os over. På siderne 56-57 kan vi læse om vores arbejdsliv. Det skal nok medføre en del sværdslag, før vi når til det Arkadien, hvor „sproglærere går sammen om at afprøve og videreudvikle deres praksis, der hænger sammen med skolens øvrige bestræbelser“. De enkelte skoler skal tilvejebringe ressourcer til lokale team med mindst én person med fagdidaktisk viden. Ordet 'udgiftsneutral' popper op, og selvom det anføres, at ansatte med videns-tunge funktioner i det private erhvervsliv ser det som en selvfølge, ja, endog som en pligt at opdatere deres professionelle vidensniveau, så hører jeg et ekko af den hån latter, der vil runge gennem sprogdepoterne. Det må være et minimumskrav, at der tilvejebringes fagdidaktiske kurser for gymnasielærere. Vores fagdidaktiske bagage er ringere end en nyudklækket folkeskolelærers. Så være det sagt!

Hus forbi!

Det er problematisk at anføre (som s. 26), at der skal være fokus på mundtlig argumentation og mundtlig fremstilling, vægt på strukturering af tekster og indlæring af sproglige virkemidler, al den stund dette er gængs praksis i engelsk på såvel obligatorisk som højt niveau. Det er en provokation at anføre (om end penneførerens erkender, at det er uvenligt), at der i gymnasiet foregår „blød tekstlæsning“ og at undervisningen kan karakteriseres ved „at sidde og fornemme noget om en tekst“. For faget engelsk må jeg melde hus forbi, og der burde være taget et forbehold for dette sprogfag (jeg kan ikke udtale mig om de andre).

Kernen i rapporten

Disse forbehold rykker dog ikke ved det grundlæggende positive fokus i rapporten. Såvel en tydeligere progression, selvevaluering, klare afleveringsforretninger som veldefinerede kompetenceområder skal hilses velkomne.

Det er rapportens fortjeneste, at den giver forslag til, hvilke hovedansvarsområder, der sorteres under forskellige trin, så lærere og elever ved, at et bestemt område bliver dækket og fossilering undgås. Rapporten pointerer, at de angivne præciserede ansvarsområder bør medføre en faglig debat, og i forbindelse med målstyringen fremhæves det klogt, at rammerne ikke må være for snævre.

Rapporten opstiller fire kompetencer (jf. pkt. 5, s. 44 i dette nr., red.) i forbindelse med en funktionel sprogdidaktik, og det må medgives, at kompetencen 'Global orienterings-evne' medfører en *ny skriftlighed* som udfordring til det mundtliges forrang i sprogundervisningen. Det er efter min vurdering rigtigt, at it, informationssøgning og det virtu-

elle aspekt uomgængeligt betyder et større fokus på ordforrådsøvelser og 'hård faglighed'.

Det er tydeligt, at rapportens fædre foruddiskonterer negativ respons på ordet *test* eller *selvevaluering*. Ingenlunde. For mig at se, vil det betyde en opgradering af faget og en respekt i lighed med den, som faget matematik nyder. I en vis forstand vil der for engelskfagets vedkommende være tale om en kodificering af praksis, idet Delprøve 1 på B-niveau stiller krav til referat, ordforråd, syntaks, ortografi og paratviden, og som censor i skriftlig engelsk kan jeg oplyse, at denne eksamensopgave giver en særdeles præcis diagnose af elevernes sproglige kunnen.

Tilbage til stenene i skoen: Rapporten vil sætte gang i debatten i faggrupperne, men den fagdidaktiske dimension koster. Efteruddannelse er uomgængelig - censorjobs på folkeskoler, seminarier og universiteter vækker til refleksion - men den systematiske fagdidaktiske oprustning bør ikke kun pålægges faggrupperne internt - til trods for disse høje faglige kvalifikationer og samvittighed.

Margit Nordskov Nielsen

Helsingørsk Gymnasium

margit.n@mail.dk

Omkring ...

Fremtidens sprogfag. Vinduer mod en større verden. Fremmedsprog i Danmark - hvorfor og hvordan?

... ved Lise Jeremiassen

Det er glædeligt, at der blandt de mange uddannelses tiltag i det seneste år også er kommet fokus på fremmedsprogenes situation i uddannelserne i Danmark. Det har resulteret i rapporten 'Fremtidens Sprogfag', som kom kort tid efter universiteternes hvidbog om fremmedsprog. 'Fremtidens Sprogfag' er et ambitiøst projekt, der afspejler et ønske om at dække alle emner ind, som vedrører fremmedsprog, og det er illustreret i den brede personkreds, som har været involveret i projektet, og de mange emner, der berøres i rapporten.

Denne mangfoldighed er rapportens styrke, men også en ærgerlig svaghed, for det at beskæftige sig med fremmedsprogenes status og mål i uddannelsessystemet gøres ikke kun ved at dække et bredt spektrum af emner, selv om disse bestemt er relevante. Man savner en mere dybtgående analyse af udvalgte aspekter. Derfor kunne en personkreds, som i højere grad havde inddraget undervisere og forskere med en teoretisk sprog-pædagogisk baggrund, have bidraget til en rapport med mere tyngde og bedre fundering i strategier for sprogtiltagelse. Det savnes i rapporten.

Grundlæggende viden og færdigheder skal naturligvis altid defineres inden for rammerne af et uddannelsesunivers, hvor krav og målsætninger er en forudsætning for et validt eksamenssystem. Her vil jeg kommentere tre områder:

- I rapporten nævnes et begreb, der kaldes 'det specifikt sproglige'. Som mangeårig fremmedsproglærer må jeg påtale en manglende præcision i den formulering. Hvor er basis i praksis og i teori her? Det sproglige er et bredt begreb, som blandt andet dækker grammatik, sproglig opmærksomhed, gløseindlæring, pragmatik og udtale. Hvordan skal man prioritere i forhold til sprogindlæring og opnåelse af specifikke indlæringsmål? Det begreb bliver ikke fulgt ordentligt til dørs i rapporten.
- 'Kompetencebegrebet' vover arbejdsgruppen også at indføre. Når jeg siger vover, er det, fordi dette begreb er bredt og mangetydigt. I denne brug savnes en afgrænsning af begrebet og en gerne kritisk holdning til, hvad det er, vi gør, vil, kan og skal med vores fremmedsprogsundervisning, og hvorfor.
- En af de kompetencer, der nævnes i rapporten, er, at sprogfag skal have status som 'kulturmøde'. Det er et flot udtryk, som giver associationer og mange mentale billeder. Men når man så tænker undervisning, mål og planlægning, opstår også

problemfelterne. Den danske sproglærer er den, der som oftest bliver den første repræsentant for elevernes møde med en fremmed kultur. I brugen af begrebet savner jeg en diskussion af, hvad gruppen forestiller sig kan være kvalificerende til at opnå en reel kompetence til kulturmødet. Det fører uvægerligt til diskussion og overvejelser over, hvad kultur er i relation til fremmedsprogundervisning. Er det teksternes indhold, gloseforråd, en antropologisk metode, kulturhistorie eller hvad? Lærerens rolle og nødvendige overvejelser over, hvordan de og eleverne opnår relevante kompetencer, bør også medtænkes her. Både kultur og kompetencer er to områder, som kræver en omfattende udredning, som denne rapport naturligvis ikke kan omfatte.

'Evaluerings eller tests' er det sidste, jeg vil nævne fra rapporten. Her går man lidt på listefødder, men det tror jeg ikke, der er grund til. Selvfølgelig skal man da løbende evaluere og teste i et skolesystem, men enhver evaluering forudsætter bevidsthed om relevans og metode. Det er et område, der skal arbejdes videre med fremover.

Rapporten 'Fremtidens Sprogfag' har som overskrift - 'vinduer mod en større verden', og det skal fremmedsprogfag være. Rapporten er uhyre vigtig for vores fremtidige uddannelses- og sprogpolitik. At fremmedsprogundervisningen herhjemme trænger til et eftersyn er helt klart. Manges forestillinger om, hvordan man lærer fremmedsprog, har ofte bund i anakronistiske ideer.

Rapporten sætter fokus på vigtigheden af fremmedsprogenes rolle som selvstændige fag med deres egen berettigelse og ikke kun som værkstedsfag til at opfylde andre funktioner. Rapporten omtaler vigtigheden af, at danske elever skal lære flere fremmedsprog (mindst to) og ikke kun præsenteres for et enkelt vindue til en fremmed kultur. Det er glædeligt.

En opfordring til næste skridt er, at der bliver valgt nogle emner ud, som mere grundigt skal analysere væsentlige aspekter af den fremmedsprogundervisning, vi ønsker i Danmark. I dette udredningsarbejde må man inddrage relevante fagfolk (specialister!), som både har praktisk og faglig ballast. Kombinationen af høj faglighed, teori, praksis og holdninger til sprogpolitik skal repræsenteres i den næste gruppe, der nedsættes. Vi har en meget kvalificeret personkreds herhjemme inden for fremmedsprogområdet. Inviter nogle flere af dem næste gang, for først derved kan vores placering inden for fremmedsprogområdet komme i top i fremtidige internationale undersøgelser.

Lise Jeremiassen

Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag
lije@dpu.dk